

Oponentský posudek diplomové práce Simony Jánošové

VYŠŠÍ ČLOVĚK A JEHO VÝZNAM V NIETZSCHEHO FILOSOFII

Motiv vyššího člověka, resp. vyšších lidí či vyššího typu/druhu člověka je pro Nietzscheho bez debat jedním z nejdůležitějších. Naposledy jsme se o tom ostatně na „vlastní kůži“ přesvědčili nikoli z literatury, ale z Nietzscheho samotného na semináři o Zarathustrovi, který proběhl na *tomto* místě v *tomto* semestru. Naléhavě zde vyvstal postřeh o rozdílu zmíněném na samém začátku tohoto posudku, totiž, že v singuláru mluví Nietzsche *pouze* o nadčlověku, vyššími lidmi se to ve čtvrtém dílu jen hemží. O to zajímavěji působí práce předložená Simonou Jánošovou, neboť se vyššího člověka pokouší představit jako „konkrétní“ (s. 10), (a z toho jsem dle následujícího výkladu pochopil, že jednotnou, což koneckonců výmluvně prozrazuje i název první kapitoly *Vyšší člověk jakožto sjednocující figura*), třebaže „mnohoznačnou figuru“. Bráno nietzschovsky: odlišná pozice dodává práci o půvab a kouzlo navíc.

Za opravdu nosné považuji celkové nasazení práce. Snaha o vážné uchopení otázky: „jak se člověk stane tím, čím je“, které zde vystupuje pod pojmem sebetvorby, je založena dobře. Zdaleka totiž nevychází pouze z podtitulu *Ecce homo*, nýbrž z Nietzscheovy tematizace morálky vůbec a úkolu, jenž z ní pro *budoucnost* vyvozuje.¹ V tomto temporálním rozměru pro mě vyvstává zásadní problém, který s prací mám, a to jak po stránce myšlenkové, tak obsahové.

Problémem po stránce myšlenkové mám na mysli dynamiku výkladu. Nemohu se zbavit dojmu, že vše důležité (včetně tzv. rozkvětu) se řekne v Úvodu a celý následující výklad je jakýmsi apendixem, v němž se na základě *přísně vybraných* aforismů dokazuje či spíše obhajuje a potvrzuje zaujaté stanovisko, takže se kromě kupení dalšího textu zas tak mnoho neděje. Jistě, výběr aforismů je nutný, ale otázkou je, zda je přípustná tak vysoká míra účelovosti. Abych byl konkrétní: hned první poznámka *správně* uvádí jako jeden ze zdrojů k výkladu „vyššího člověka“ 256. aforismus knihy *Mimo dobro a zlo*, avšak pak se mu již *nesprávně* vůbec nevěnuje. Důvod? Domnívám se, a byl bych velmi rád, kdyby mi to studentka vyvrátila, že toto opomenutí plyne zcela prostě z toho, že daný aforismus *nepasuje* do její koncepce. Říká se v něm totiž např. „géniové jeho druhu mají jen vzácně právo rozumět sami sobě.“ To jaksí rozbíjí hlavní charakteristiku vyššího člověka, jak je v práci prezentovaná: vyšší člověk žije v souladu (?) se svou podstatou (???). O něco vskutku důležitého by přece začalo běžet až tehdy, kdyby se přistoupilo na symetrickou perspektivu, v níž by tolik zdůrazňovaný předpoklad „vyšší člověk má k sobě má úctu“, protože sám sebe zná, neodporoval tomu, že „má jen vzácně právo rozumět sobě samému“, obzvláště, když to neplatí pouze o Wagnerovi, ale o většině umělců, jež Nietzsche zmiňuje, a umělecké dílo se

¹ „Ano, přátelé! Je už na čase s odporem odmítnout veškeré morální žvanění jedněch o druhých! Vykonávat morální soud by se mělo přičít našemu vkusu! Přenechme toto žvanění a tento špatný vkus těm, kteří nemají na práci nic než vléci minulost ještě kousek dál časem a kteří sami nikdy nejsou přítomností, - těm mnohým tedy, té naprosté většině! My se však chceme stát těmi, jimiž jsme, - novými, jedinečnými, nesrovnatelnými, kteří si sami stanoví zákon, a sami sebe tvoří! A k tomu potřebujeme být těmi nejnámavějšími sledovateli a objeviteli všeho, co je ve světě zákonité a nutné: musíme být fyziky, abychom mohli být v onom smyslu tvůrci...“ (RV, 335)

navíc v práci bere za iniciaci vyššího člověka *par excellence*. Přílišná selekce zde ochuzuje, přičemž není nějak výjimečná, spíše vystihuje souhrnnou autorskou strategii.

Tedy absence budoucnosti ve smyslu uzavřenosti a definitivnosti výkladu (strnulost obecné morálky); řečeno slovníkem práce: znemožnění rozkvětu. V zájmu spravedlnosti musím říci, že to neplatí absolutně; místy autorka naznačuje, že si je omezeností své interpretace vědoma. Budiž ji to přičteno k dobru.

Pochybností na obsahové rovině mám o mnoho více. Proto jen stručně: 1) rozlišení obecné a individuální morálky. Opravdu Nietzsche o něčem takovém mluví? Kde?; 2) vrozenost charakteru „vyšší“ „nižší“. Nietzsche přece na mnoha místech hovoří o „práci generací“, nenechala se tu autorka strhnout důrazem na jedinečnou individualitu?; 3) „V rámci života je tak sám k sobě přísný, má sebeovládání a sebeúctu, je soběstačný a odhodlaný.“ (s. 16) Nedalo by se totéž říci o asketovi? 4) opravdu u Nietzscheho platí, že „daný jedinec se podřídí již utvořené morálce a pouze naplňuje její požadavky, je tak ve stavu pohodlném, neměnném, poslušném“ (s. 20)?; 5) je v kontextu celého výkladu udržitelné tvrzení: „Křehkost, která dosud znejišťovala možnost jeho rozkvětu, již není přítomná - on už totiž rozkvetl, proběhlo dovršení jeho podstaty, které už nelze zvrátit.“ s. 23?; 6) na s. 32 se slibuje „přiblížení symboličnosti obou morálek“, nic takového jsem ale nenašel; 7) nerozumím tomu, co autorka myslí „psychologickým nastavením“. Mohla by to autorka osvětlit, pokud možno s pomocí Nietzscheho? 8) jak lze zastávat, že „Vyšší člověk ... zná totiž velmi dobře sám sebe, je vnímavý k vlastním touhám a v rámci sebekontroly s nimi nakládá obezřetně a vědomě.“ (s. 36) a o pár stran dále tvrdit: „Oni totiž situaci analyticky nevyhodnocují, ale instinktivně ji nějakým způsobem pociťují. Vyšší člověk nezhodnotí nejdříve situaci ve smyslu, zda mu přinese či nepřinese větší pocit moci, ale zhodnotí ji instinktivně - zda ho jeho jádro pudí k tomu či onomu činu.“ (s. 66)?; 9) zdá se mi, že autorka zaměňuje vědomí vlastní hodnoty s životem dle vlastních hodnot.

Za pozoruhodné považuji některé závěrečné poznámky o čtenáři. Mohla by autorka vyjasnit svůj výběr sekundární literatury? Jde totiž vesměs o tituly, které interpretují Nietzscheho zbytečně individualisticky a liberalisticky. Pravdou ovšem zůstává, že studentka vybrané tituly dokáže věcně zreferovat a zaujmout k nim vyhraněný postoj.

Hodnocení:

Hlavní problém práce je, že není problematická, ve smyslu problémy téměř neklade. Přesto studentce nelze upřít poctivou snahu. V dílčích bodech její práce odhaluje náznaky, jak by bylo možné Nietzscheho sebetvorbu uchopit. Proto práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení dobrý.

V Neratovicích, 10. 9. 2017

Jakub Chavalka